

DET PRAKTISK-TEOLOGISKE SEMINAR

TIL
Det kongelige kulturdepartement

Deres ref: 15/1233-
Vår ref: 15/18
Dato: 16.6.2015

DET PRAKTISK-TEOLOGISKE SEMINAR

Postadresse
Postboks 1075 Blindern
0316 Oslo

Besøksadresse
Domus Theologica, Blindernveien 9

Telefon: 22 85 03 10
Telefaks: 22 85 03 01
praktikum@teologi.uio.no
<http://www.praktikum-pts.no/>

Høringssvar fra Det praktisk-teologiske seminar til

Kulturdepartementets høringsnotat «Organisering av praktisk-teologisk utdanning – etter et tydelig skille mellom staten og Den norske kirke»

Innledning

Høringsnotatet inneholder ingen høringsspørsmål og skisserer kun én løsning for den fremtidige organisering av Det praktisk-teologiske seminar og Kirkelig utdanningssenter nord/Girkolaš Oahpahusguovdáš Davvin, nemlig at Det praktisk-teologiske seminar (PTS) overføres til Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo, og at Kirkelig utdanningssenter nord (KUN) overføres til det nye kirkelige rettssubjektet som opprettes i 2017. Vi gir vår tilslutning til den løsning som foreslås i notatet.

I den første delen av vårt svar går vi inn på løsningen som er skissert for Det praktisk-teologiske seminar. Løsningen som er skissert for KUN, går vi inn på i siste del av vårt svar.

Premiss

Et dobbelt premiss ligger til grunn for at Det praktisk-teologiske seminar foreslås overført til Universitetet i Oslo: for det første at den praktisk-teologiske utdanning etter kvalitetsreformen er blitt en integrert del av profesjonsstudiet i teologi som leder frem til graden cand.theol., for det andre at den praktisk-teologiske utdanning ved de to andre lærestedene som gir graden cand.theol. (Det teologiske menighetsfakultet (MF) og Misjonshøgskolen (MHS)), er integrert i institusjonene og underlagt samme regelverk som det øvrige studium.

I notatet påpekes det at man, dersom man skulle velge ikke å overføre Det praktisk-teologiske seminar (PTS) til Universitetet i Oslo (UiO), men videreføre det som et kirkelig seminar, ville måtte hente ut tilsvarende undervisningsressurser fra MF og MHS og gjøre et kirkelig praktikum felles for alle teologistudenter. Man måtte organisere presteutdanningen slik at den praktisk-

teologiske delen av utdanningen ble gitt av en annen institusjon enn de andre delene av utdanningen. Det pekes på at det er slik man har organisert seg i Danmark og Sverige. Notatet argumenterer for at den foreslåtte modellen gir bedre integrasjon mellom teori og praksis (s. 17). Vi mener det er et godt argument, men vi er ikke overbevist om at det i prinsippet ville vært umulig å få til en god integrasjon med en annen organisering av utdanningen. Vi tror imidlertid en løsning med et felles kirkelig praktikum er umulig innenfor den aktuelle kirke- og utdanningspolitiske situasjon i Norge i dag. Derfor går vi ikke inn for en slik løsning.

Hovedsynspunkt

På denne bakgrunn deler vi notatets synspunkt om at den foreslåtte løsning sikrer presteutdanningen ved UiO. Notatet går inn for denne løsningen fordi man har «lagt avgjørende vekt på at det ved Det teologiske fakultet fortsatt skal kunne utdannes prester til Den norske kirke» (s. 17). Vi er enige i denne vurderingen og mener at det å sikre presteutdanningen ved UiO er av stor betydning for kirke og samfunn i de endringsprosesser vi nå er inne i. Vi ser klare fordeler ved at PTS overføres til UiO og at dette skjer som en omorganisering innenfor staten. Dette sikrer at seminaret ikke splittes, men beholder sin samlede kompetanse. En slik trygg og ordnet overføring er et viktig bidrag til en fortsatt presteutdanning ved UiO.

Vi tror det å ha et sterkt teologimiljø ved universitetet, som fortsetter å utdanne mennesker til kirkelig tjeneste, er viktig for Den norske kirkes mulighet til å videreføres som folkekirke. Presteutdannelse er en viktig begrunnelse for at UiO skal opprettholde et fagmiljø i teologi, og det at teologien er representert ved Universitetet er av stor betydning for teologien som fag. Det lar teologien møte den akademiske diskurs ved landets fremste akademiske institusjon, bringer teologien i berøring med den fremste forskningen og gir den mulighet til å vinne forståelse og respekt innenfor det vitenskapelige samfunn. Dette er en livsbetingelse for en teologi som kan gi kirken tilgang på en tverrfaglig og åpen faglighet. Notatet påpeker at «den praktisk-teologiske utdanningen til tjeneste i Den norske kirke vil være av avgjørende betydning for kirkens mulighet til å møte både enkeltmennesker og samfunnsendringer på en troverdig måte» (s. 15). Vi tror en god presteutdanning ved UiO er et viktig bidrag til dette.

For de praktisk-teologiske emnene vil en overføring kunne bidra til at praksis integreres ytterligere i studiet. Overføringen vil også kunne styrke praktisk-teologisk fagutvikling ved å innlemme den praktiske teologien i et sterkt forskningsmiljø. Det er en god videreføring av den kompetansebygging som har funnet sted ved seminaret de senere år. Det praktisk-teologiske fagmiljøets nærvær ved Det teologiske fakultet vil også være et viktig bidrag til et konstruktivt samvirke mellom fakultetet og Den norske kirke. Det vil kunne fastholde nærheten til det kirkelige praksisfelt og slik være med på å opprettholde utdanningens kirkelige relevans og studiets overlevelse på lengre sikt.

Definisjon av praktisk-teologisk utdanning

Notatet peker på at det akademiske nivået innenfor de praktisk-teologiske fag har økt betydelig de siste årene (s. 8). Praktisk teologi har utviklet seg til en internasjonal forskningsdisiplin. Slik vi ser det, betyr det at kvaliteten på undervisningen øker. Samtidig er det viktig at fagets rolle innenfor profesjonsstudiet videreføres som før.

Teologistudiet fordrer en betydelig dannelseskomponent, hvor studentene ikke bare tilegner seg kunnskap, men også ferdigheter og holdninger, og hvor de gis rom og anledning til personlig utvikling på vei mot den tjenesten de skal gå inn i (jf. Forskrift om Det praktisk-teologiske seminar § 1). Det er foreslått at profesjonsstudiet i teologi nå kommer inn under skikkethetsforskriften sammen med andre menneskebehandlernde profesjoner (<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/horing-om-skikkethetsvurdering-i-hoyere->

[utdanning/id2362414/](#)). Begrunnelsen for innlemmelse under denne forskriften tydeliggjør at målet for profesjonsstudiet er å kunne gå inn i menneskebehandlende profesjoner på forsvarlig vis. I følge beskrivelsene i skikkethetsforskriften må en del personlige egenskaper være på plass for at en student skal kunne bli en god profesjonsutøver. Dette forutsetter at det i profesjonsstudiene finnes læringsaktiviteter og læringsarenaer som lar studentene utvikle og vise disse egenskapene. De praktisk-teologiske emnene har vært de viktigste for å sikre dette hensynet i presteutdanningen, og det mener vi det bør legges til grunn at de vil være også i fremtiden.

Notatet beskriver praktisk-teologisk undervisning på en måte som vi kjenner oss godt igjen i. Den er rettet mot de ferdigheter en prest må beherske, representert ved disiplinene pastorallære, homiletikk, liturgikk, sjelesorg, religionspedagogikk og kirkerett (jf. notatet s. 8 og Forskrift om eksamensreglement for praktisk-teologisk utdanning ved Det praktisk-teologiske seminar § 6). Notatet sier videre at «et viktig formål for praktisk-teologisk utdanning må være å sørge for at kirkens framtidige prester får kunnskapene og ferdighetene de trenger for sin tjeneste, men også trygghet og tilhørighet til den kirkelige rammen de skal virke innenfor» (s. 15). For at man også i fremtiden kan ha en relevant presteutdanning som etterspørres av kirken, mener vi det er avgjørende at denne fagforståelsen videreføres. Notatet peker på at det her kan oppstå «et spenningsforhold mellom den praktisk-teologiske utdanningens behov for forankring i kirkens tradisjon og praksis og lærestedenes behov for å verne om institusjonenes akademiske frihet og cand.theol.-gradens åpenhet for studenter uansett tro» (s. 15-16). Slik vi ser det, er kirkens behov forenlige med de dannelsesidealer som må gjelde på universitetet. Studentene må møtes med respekt for sin selvstendighet og forskjellighet når de utvikler de innsikter, kunnskaper og ferdigheter som behøves i prestedtjenesten. Lærestedets kriterier for hva som kreves av en student for bestått eksamen er noe annet enn det en biskop kan kreve for ordinasjon. Samtidig er det viktig å fastholde at utdanningen i praktisk teologi må gi studenten mulighet til å bli kjent og fortrolig med den kirkelige praksis og tradisjon de ønsker å gjøre tjeneste i.

Forståelsen av faget praktisk teologi gir føringer for hvilken oppgave det er som nå foreslås overført fra et departement til et annet, og for hvordan denne oppgaven kan ivaretas på en god måte. Vi gir vår tilslutning til fagforståelsen som kommer frem i høringsnotatet. Praktisk teologi er ikke bare en forskningsdisiplin, men også kirkelig praksis og veiledning og faglig bearbeiding av slik praksis. I den forstand er praktisk teologi et bindeledd mellom teori og praksis som legger til rette for at studentene kan utvikle hele seg på en måte som forbereder dem til prestedtjeneste. Praktisk teologi må la studentene bli fortrolige med kirkelig praksis og la dem utvikle og avklare sitt forhold til kirkens tro.

Å organisere PTS som del av UiO gir videre godt grunnlag for å videreføre det effektive samarbeid om tiltak som har vært gjennomført i de siste år for å styrke rekrutteringen til teologistudiet ved UiO og PTS (jf. notatet punkt 3.3).

Organisering

Notatet uttrykker at formålet med den foreslåtte endringen er å finne «en ny tilknytningsform for fortsatt virksomhet ved seminaret» (s. 16). Det innebærer at det dreier seg om å videreføre både den oppgaven seminaret har løst frem til nå og det miljøet som har løst denne oppgaven. For at det skal skje, må enheten integreres på en hensiktsmessig måte. Det understrekes i notatet at «den nærmere organisatoriske innplasseringen av virksomheten PTS i Teologisk fakultet vil det da være opp til Universitetet i Oslo å avgjøre» (s. 17). Vi mener likevel det er viktig å fremheve noen hensyn som gjør seg gjeldende når seminarets virksomhet skal organiseres innenfor UiO. Virksomheten må organiseres i samsvar med Universitetets autonomi og åpenhet og samtidig på en måte som gjør det mulig å videreføre den forståelsen av praktisk-teologisk utdanning som vi har argumentert for ovenfor og som er beskrevet i notatets avsnitt 5.2 og 5.3.

Ved en overføring fra Kirkeavdelingen i Kulturdepartementet, vil Det praktisk-teologiske seminar ikke lenger være under kirkelig eierskap. De to forskriftene for PTS vil falle bort og seminaret vil bli underlagt Universitetet i Oslo og Universitets- og høyskoleloven med dens forskrifter. Det vil tilsi en klarere skjelning enn i dag mellom hva som er utdanningsinstitusjonens ansvar i presteutdanningen og hva som er kirkens ansvar som praksissted og fremtidig arbeidsgiver. Vi tror likevel det vil være feil å tenke at kirken, blant annet gjennom programmet Veien til prestedtjeneste (notatet s. 9), helt skal overta de formende og identitetsbyggende delene av praksisutdanningen. Slik vi ser det, bør Veien til prestedtjeneste og grunnutdanningen kunne utfylle hverandre på dette området. Grunnutdanningens omfang tilsier at det er her man har det beste grunnlag for å foreta skikkethetsvurderinger. Profesjonsstudiet vil også etter den foreslåtte omorganisering av PTS være en fullstendig presteutdanning som forventes å gi det alt vesentlige av den forberedelse en student trenger for å gå inn i prestedtjeneste. Derfor bør seminaret organiseres slik at det kan ivareta den nødvendige nærhet til kirkelig praksis og gi rom for den personlige utvikling og modning som kreves i forberedelsen til prestedtjeneste.

Vi er klar over at Kirkelovens § 29, som i dag krever at ansatte ved Det praktisk-teologiske seminar er medlemmer i Den norske kirke, ikke kan videreføres innenfor Universitets- og høyskoleloven. Likevel er det mulig og ønskelig å organisere seminaret slik at de ansattes tilknytning til det kirkelige praksisfelt kan videreføres også ved en overføring til UiO. Det kan eksempelvis sikres ved at man i stillingsutlysningene til disse stillingene etterspør erfaring fra praksisfeltet, slik det er hjemmel for å gjøre i andre profesjonsutdanninger ved UiO, og som vil kunne bety prestedtjeneste.

Hensynet til praksiserfaring blant lærerne og til den tette oppfølging av studentene som emnene krever, tilsier at seminaret videreføres som en enhet med en viss selvstendighet, noe som er fullt mulig innenfor en organisasjon som UiO. En slik organisering er viktig for å videreføre virksomheten gjennom representasjon og innflytelse i Universitets organer i forbindelse med tilsettingsprosesser og utvikling av fag- og undervisningsplaner. At ansatte ved seminaret gis samme vilkår og status som ansatte ved fakultetet, vil også være et bidrag til å sikre fagmiljøets innflytelse innenfor en ny struktur.

Når § 31 i Kirkeloven ikke lenger foreskriver kirkelig godkjenning av den praktisk-teologiske delen av profesjonsutdanningen, og etter at Kirkemøtet blir gitt myndighet til å fastsette kvalifikasjonskrav for de som skal tilsettes som prester (jf. Kirkemøtet 2015 og behandlingen av forslag til ny § 31 og 34 i Kirkeloven), er behovet for å videreføre gode og robuste møtepunkt med kirken viktigere enn noen gang. Dersom kirken skal være interessert i å videreføre cand.theol.-graden som kvalifikasjonskrav for prestedtjeneste, må utdanningsinstitusjonene fastholde og vise at graden cand.theol. er relevant, og at studentene som utdannes har de kvalifikasjonene kirken trenger. Skal man lykkes med det, fordres gode systemer for samvirke og kommunikasjon mellom kirken og utdanningsinstitusjonene. Det vil derfor være klokt å invitere representanter fra praksisfeltet inn i aktuelle utvalg ved fakultetet, eksempelvis som representanter i innstillende utvalg til praktisk-teologiske stillinger, eller som konsultative medlemmer i råd med ansvar for kvalitet og planlegging av emner i profesjonsutdanningen, noe som godt kan avtales ved inngangen til den forestående omstillingen (jf. punkt 5.3 i notatet).

Omorganiseringen av seminaret, og overføringen av lovreguleringen av dets virksomhet fra Kirkeloven til Universitets- og høyskoleloven, reiser også spørsmål om hvordan særskilte forhold ved den praktisk-teologiske utdanningen skal hjemles i fremtiden. I dag er det eksempelvis slik at påkrevet omfang av den praktisk-teologiske utdanning har vært forankret i den gamle § 31 i Kirkeloven og i Forskrift om Det praktisk-teologiske seminar § 1

(<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1998-06-26-607>). Forskriften om eksamensreglement har også hjemlet at det i den praktisk-teologiske utdanning kan stilles høyere språkkrav til kandidatene enn normalt på universitetet, og krav til taushetsplikt. Dessuten har antallet praksisperioder som er påkrevd som del av praktisk-teologisk utdanning (minst 2), og regelen om at man bare kan stryke to ganger i hver praksisperiode før man mister studieretten vært hjemlet her. (<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-09-20-1090>). Man bør avklare hvorvidt man ved overgangen vil la dette bestemmes i studiestedets emnebeskrivelser og eksamensreglement, eller om dette også bør inngå i de kvalifikasjonskrav som i fremtiden vil fastsettes av Kirkemøtet. Her vil man måtte finne frem til løsninger som respekterer lærestedenes autonomi, og samtidig sikrer at kirkens behov for spesifikk praktisk-teologisk kompetanse dekkes.

Tilretteleggelsen av praksiselementet i presteutdanningen

Notatet uttrykker at det når det gjelder praksiselementene i utdanningen «er behov for en nærmere rolleavklaring mellom utdanningsinstitusjonene og kirken» (s. 14). Det anbefales at dette spørsmålet drøftes direkte mellom kirkelige instanser og utdanningsinstitusjonene, «på grunnlag av de lovmessige og institusjonelle rammene som foreslås lagt». I det følgende vil vi peke på noen institusjonelle rammer som vi mener er betydningsfulle for en hensiktsmessig rolleavklaring.

Vi mener spørsmålet som gjelder tilretteleggelsen av praksiselementet i presteutdanningen er nært forbundet med hensynet til å sikre den praktisk-teologiske utdanningens nærhet til praksisfeltet, også innenfor en universitetsstruktur. Dette taler etter vårt skjønn sterkt for å gi utdanningsstedet mulighet til å administrere praksiskontakt for de emnene som inngår i graden. Å ha denne kompetansen ved lærestedet vil være et viktig verktøy for å kunne håndtere kirkeligheten i utdanningen og opprettholde et relevant studium som kan vinne kirkens tillit. Det at en administrativ ressurs med kompetanse og ansvar for denne oppgaven holdes sammen med det praktisk-teologiske fagmiljøet, er viktig for å videreføre dette miljøets praksisnære profil.

Praksiselementene i utdanningen gir et svært viktig grunnlag for å kunne gjøre en forsvarlig skikkethetsvurdering av våre studenter. Det fordrer at vi har veiledningsressurser som kan stå i god kontakt med praksisfeltet, som er fortrolig med lærestedets vurderingssystem, og som knytter praksiselementene sammen med den øvrige undervisningen. Dette tilsier at den administrative ressursen for koordinering bør ligge ved lærestedene. Selv om kirken som arbeidsgiver har myndighet til å avgjøre hvem de anser egnet for tjeneste i egen virksomhet, er det viktig at lærestedene også i fremtiden kan vurdere sine studenter på selvstendig grunnlag. Dette samsvarer med den ansvarsfordeling som angis i notatet på side 10: «Godkjent stiftspraksis innenfor cand.theol.-graden medfører ikke med nødvendighet godkjenning for ordinasjon. Den endelige vurdering av om kandidaten kan ordineres til prestatjeneste foretas av biskopen».

Til sist vil vi fremheve at praksisoppfølging og praksisveiledning er en oppgave som fordrer kompetanse som bygges opp over tid og fortrolighet med det konkrete utdanningsløp og utdanningssystem. Vi mener det er forsvarlig og hensiktsmessig at utdanningsstedene holder seg med den kompetanse som skal til for å ivareta denne oppgaven på en god måte.

Kirkelig utdanningssenter nord

Notatet begrunner overføringen av Kirkelig utdanningssenter nord (KUN) til Kirkemøtet med at KUN har et spesielt ansvar for det nordnorske og det samiske, samt at det har mange ulike samarbeidspartnere. Vi har forståelse for disse argumentene. Samtidig tror vi det blir ekstra viktig at KUN får gode rammer for sin akademiske virksomhet nå som all annen kirkelig utdanning organiseres innenfor utdanningsinstitusjonene. Senteret vil trenge gode akademiske forbindelser for å videreføre sitt faglige nivå. TF har så langt gitt studiepoeng for KUNs praktisk-teologiske utdanning av prester. Siden Universitetet i Tromsø ikke gir praktisk-teologisk utdanning, finner vi

det riktig og verdifullt at den nye enheten som oppstår ved UiO når PTS og TF slås sammen, også i fortsettelsen vil gi studiepoeng til KUNs praktisk-teologiske presteutdanning.

Ved slik å videreføre det samarbeidet som har vært bygget opp fra opprettelsen av KUN, tror vi at studiet fortsatt vil være attraktivt. Slike rammer vil også gi grunnlag for å opprettholde den akademiske kvalitetssikringen av emnene som tilbys og rom for nyskaping av emner som vi har sett ved KUN gjennom årene. For KUN som leverandør av grunnutdanning er det selvfølgelig viktig at de fortsatt har med seg det teologiske fagmiljøet ved Universitetet i Tromsø.

Uten solide akademiske allianser og samarbeidspartnere, vil KUNs portefølje på lang sikt kunne bevege seg bort fra å være bidragsytere i et profesjonsstudium i teologi sammen med Universitetet i Tromsø og over mot å levere etterutdanningskurs på bestilling fra kirken. Det vil i så fall kunne bety at det teologiske fagmiljøet ved Universitetet i Tromsø avvikles. Notatet fremhever KUNs ansvar for det nordnorske. Slik vi ser det, tilsier dette at KUN organiseres på en måte som styrker det samlede teologiske fagmiljøet i Tromsø.

Vi ber derfor om at man legger til rette for at KUN kan organiseres på en måte som viderefører de langsiktige og solide relasjoner som er bygget opp til de teologiske fagmiljø ved PTS og TF. En måte å sikre dette på, er å la KUN videreføres som en akademisk institusjon med autonomi og med et eget styre med betydelig innslag av representanter fra relevante akademiske miljø. Vi tror det kan være en god løsning å øke andelen akademiske representanter i styret. PTS har mye å bidra med i et samarbeid med KUN også når vi etter overføring til UiO ikke lenger utgjør et organisatorisk hele. Samorganiseringen i Oslo kan styrke det fortsatte samvirket med KUN og Universitetet i Tromsø. Vi ønsker at PTS' representasjon i KUN-styret videreføres.